

Maart 2013

Factsheet Migratie- en etniciteitscijfers

Welke informatie voor welk beleidsthema?

AANLEIDING

In het publieke en politieke debat over migratie en integratie, lopen beelden en feiten nogal eens door elkaar. Als bijvoorbeeld over huwelijksmigratie wordt gesproken, is de beeldvorming dat het vooral om Turkse en Marokkaanse 'importbruiden' gaat, terwijl die maar een klein deel van de huwelijksmigranten uitmaken. Bij integratiebeleid denkt men al snel aan de 'grote vier' herkomstlanden: Suriname, de Antillen en Aruba, Turkije en Marokko. Zij vormen echter niet de meerderheid van de migranten in Nederland.

Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis wil met deze factsheet de huidige kerncijfers over migratie en etniciteit op een rij zetten en een bijdrage leveren aan de discussie. Bij welk beleid is welke informatie nuttig? Welke uitsplitsingen van de cijfers zijn relevant voor het maken van goed geïnformeerde beleidskeuzes? En moet de overheid eigenlijk nog wel cijfers naar etnische achtergrond van de inwoners bijhouden, nu er geen specifiek beleid meer is dat op etnische minderheden wordt gericht (RMO, 2012)?

Deze factsheet is bedoeld voor politici, beleidsmakers, onderzoeksinstituten en journalisten die zich bezighouden met migratie-, integratie- en participatiebeleid.

In de eerste paragraaf wordt ingegaan op de dilemma's rond het wel of niet registreren van etnische herkomst, en op de te hanteren terminologie. Vervolgens komen de kerncijfers op het gebied van migratie en bevolkingssamenstelling aan bod. Ten slotte worden de relevante uitsplitsingen per beleidsterrein op een rij gezet.

Voor de cijfers is gebruikgemaakt van de online databank StatLine van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

CIJFERS NODIG ALS ER GEEN DOELGROEPENBELEID IS?

Wel of niet categoriseren naar etnische herkomst?

Het beleid van de rijksoverheid is erop gericht om met regulier beleid de doelstellingen op het terrein van integratie te realiseren. Beleid en uitvoering moeten geschikt zijn om voor alle burgers maatschappelijke problemen effectief aan te pakken. Als beleid niet voor alle groepen in de samenleving werkt, wordt bijgesteld op het algemene beleid en wordt niet gegrepen naar specifieke instrumenten (Memorie van Toelichting bij de begroting 2012 van Binnenlandse Zaken). Het kabinet Rutte-Asscher zet deze koers voort.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) bracht in mei 2012 een advies uit waarin wordt voorgesteld om burgers niet langer te categoriseren als (westers of niet westers) allochtoonⁱ. Alleen registratie op het eigen geboorteland en de eigen nationaliteit van betrokkene is gewenst, niet meer op geboorteland van de ouders. De RMO baseert zich hierbij op het reguliere beleid: nu er geen voorkeursbeleid of doelgroepenbeleid meer is, vervalt de noodzaak van etnische registratie. De overheid dient alleen te registreren op onderwerpen die relevant zijn voor de relatie tussen overheid en onderdaan, en dat geldt niet voor het geboorteland van de ouders.

In een reactie op het RMO-advies schreef toenmalig minister Leers dat feiten en cijfers over afkomst nodig blijven om te kijken hoe het algemene beleid werkt. Doelgroepenbeleid is afgeschaft, maar “het algemene beleid (taal, onderwijs, arbeidsmarkt, veiligheid) moet wel effect hebben op specifieke groepen als zij achterstanden hebben of problemen veroorzaken” (nieuwsbericht ministerie van Binnenlandse Zaken, 8 mei 2012). Ook Minister Asscher (SZW), die daarna het integratiebeleid overnam, volgt het RMO-advies niet. Betrouwbare en consistente informatie over de positie die migranten en hun kinderen in de Nederlandse samenleving innemen is nodig, aldus Asscher. Ook vindt hij het van belang om ontwikkelingen en trends te kunnen volgen door steeds dezelfde categorieën te blijven hanteren. Verder merkt de minister op dat alleen registreren op de vraag of de betrokkene in of buiten Nederland is geboren, de diversiteit aan integratiepatronen en heterogeniteit tussen en binnen groepen onzichtbaar zou maken (TK 32824 nr. 8).

De RMO is van mening dat etnische registratie niet nodig is voor beleid. De samenhang tussen etniciteit en sociale achterstand is volgens de RMO niet (meer) eenduidig; er is een grote sociaaleconomische diversiteit binnen etnische groepen. “Er valt geen deugdelijke empirische, laat staan een inhoudelijke (oorzakelijke) relatie te leggen tussen etniciteit en achterstand (of veiligheid).” De RMO spreekt van een principieel punt: “Maatschappelijke achterstand (of criminaliteit) is nooit een inherent kenmerk van etnische groepen zelf. Processen die tot achterstand (of criminaliteit) leiden, hebben een universeel karakter en zijn onafhankelijk van etniciteit.”

Dit principieel juiste commentaar van de RMO laat onverlet dat etnische minderheden (ook van de tweede generatie) weldegelijk te maken kunnen hebben met achterstanden die specifiek samenhangen met migratie of etniciteit. Deze zijn geen gevolg van een inherent etnisch kenmerk, maar van maatschappelijke omstandigheden:

- De migratiegeschiedenis kan een effect hebben, niet alleen op de eerste generatie, maar ook op de tweede – bijvoorbeeld doordat de ouders het schoolsysteem minder goed kennen, waardoor het lastiger is de onderwijs carrière van de kinderen te steunen.
- Discriminatie en stereotype beeldvorming (bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, in het onderwijs) kunnen leiden tot achterstanden en demotivatie bij etnische minderheidsgroepen.
- Regulier beleid kan onbedoeld zijn afgestemd op leefpatronen of culturele voorkeuren van de etnische meerderheid, waardoor het etnische minderheden minder goed bereikt.

Door te monitoren wat het effect van beleid is op verschillende groepen in de samenleving, is het mogelijk om dit soort problemen op het spoor te komen en aan te pakken. Als het advies van de RMO zou worden opgevolgd, zou veel nuttige beleidsinformatie verloren gaan.

Er is sprake van een dilemma. Het publiceren van statistische informatie over verschillen tussen etnische groepen kan stigmatiserend werken. Informatie over maatschappelijke achterstanden kan ten onrechte worden geïnterpreteerd als inherent kenmerk van een bepaalde etnische groep of een bepaalde cultuur. Op die manier kan het wegwerken van die achterstanden zelfs worden belemmerd door de beschikbaarheid van de informatie, omdat vooroordelen worden gecreëerd of bevestigd.

Aan de andere kant is het een verantwoordelijkheid van de overheid (en bijvoorbeeld van sociale partners, maatschappelijk middenveld etc.) om te zorgen dat burgers gelijke kansen krijgen, en in gelijke mate gebruik kunnen maken van voorzieningen. Om dat te realiseren is relevante statistische informatie een voorwaarde.

Ondanks het feit dat er op dit moment geen doelgroepenbeleid wordt gevoerd door de Rijksoverheid, is etnische registratie de enige manier om te kunnen beoordelen of het reguliere beleid alle groepen in Nederland in gelijke mate bereikt.

Eerste, tweede, en derde generatie

Registratie naar herkomst kan dus voordelen hebben, ook met betrekking tot de tweede generatie. Anders is het voor de derde (en volgende) generatie(s). Bij deze generaties zal de migratie-achtergrond een veel kleinere rol spelen. Daar komt bij dat personen in de derde generatie meestal een etnisch gemengde achtergrond hebben. Van alle personen die vallen onder de CBS-definitie van niet-westerse 'allochtonen' van de derde generatie heeft 75% een of meer grootouders die in Nederland zijn geboren. Han Entzinger, hoogleraar integratie- en migratiestudies aan de Erasmus Universiteit vindt registratie van de derde en vierde generatie niet terecht: "Bij de derde of vierde generatie is de integratie al ver voortgeschreden en treedt er ook steeds meer vermenging op. Dan is volgens de definitie de meerderheid van de Nederlanders allochtoon geworden." (Trouw 17 mei 2012).

Maar discriminatie is niet gebaseerd op logica. Het is mogelijk dat iemand met een Marokkaans of Turks klinkende achternaam gediscrimineerd wordt op de arbeidsmarkt, al zijn haar/zijn ouders in Nederland geboren. Ook discriminatie op huidskleur trekt zich niets aan van het geboorteland. Gegevens over de positie van de derde generatie kunnen daarom relevant zijn voor antidiscriminatiebeleid. De registratie van deze gegevens is echter omstreden. Veel burgers willen niet als allochtoon worden geregistreerd, alleen omdat een van hun voorouders ooit buiten Nederland is geboren. Als zowel zijzelf als hun eigen ouders in Nederland zijn geboren, voelen zij zich niet allochtoon, en willen zij niet worden gestigmatiseerd. Aan de andere kant hebben zij er wel belang bij dat eventuele discriminatie wordt bestreden.

Met het registreren en gebruiken van gegevens over de positie van etnische minderheden van de derde (en volgende) migratie-generatie dient terughoudend te worden omgegaan. In het kader van antidiscriminatiebeleid of onderzoek naar discriminatie, kunnen de voordelen van het gebruik van deze gegevens echter wel opwegen tegen de nadelen.

Terminologie

De termen 'westers allochtoon', 'niet-westers allochtoon' en 'autochtoon' worden sinds jaren breed gehanteerd. In 1999 werd deze driedeling door het CBS ingevoerd bij de cijfers over de bevolkingssamenstelling van Nederland. Voor de categorisering als allochtoon wordt naar het geboorteland van de ouders gekeken. Een allochtoon heeft volgens de CBS-definitie minimaal één in het buitenland geboren ouder.

De term allochtoon is omstreden. Letterlijk betekent het: komend van elders. En zo voelt de term voor velen ook aan. Een allochtoon is iemand die niet 'van hier' is. Daarmee wordt een deel van de inwoners van Nederland apart gezet als 'niet echt van Nederland' – terwijl een groot deel van hen hier al decennia lang woont of hier zelfs is geboren en getogen. Atria wil de term allochtoon daarom zelf niet gebruiken. Bij citaten (en bij het aanhalen van cijfers of onderzoek van anderen) is de term echter niet te vermijden.

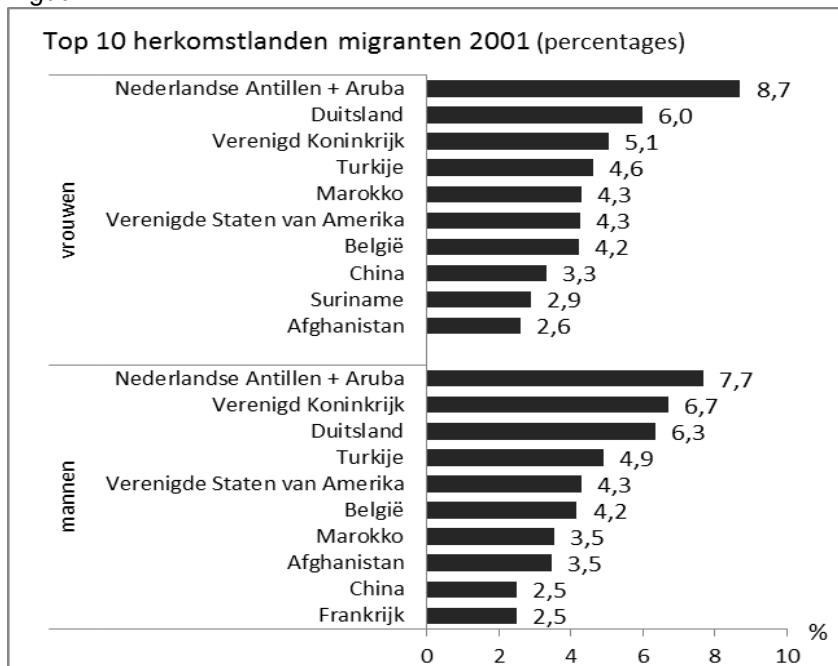
Arjen Leerkes, verbonden aan de Erasmus Universiteit en het WODC, betoogt dat de term voor de eerste generatie nog wel verdedigbaar is, maar voor de tweede generatie niet. Hij stelt voor om de tweede generatie voortaan te benoemen als 'eerste generatie autochtonen' (Leerkes 2012). Door deze term worden de betrokkenen symbolisch ingesloten – terwijl voor het overige de bestaande registratiepraktijk niet hoeft te veranderen (de groep die nu als autochtoon wordt benoemd, zou dan 'meerdere generatie autochtoon' heten). Voor dit voorstel is veel te zeggen. Aletta E-Quality gebruikt deze benamingen nu echter nog niet, omdat zij nog niet gangbaar zijn. Wij kiezen voor dit moment voor de meer herkenbare term culturele/etnische minderheden.

FEITEN EN CIJFERS MIGRATIEBELEID

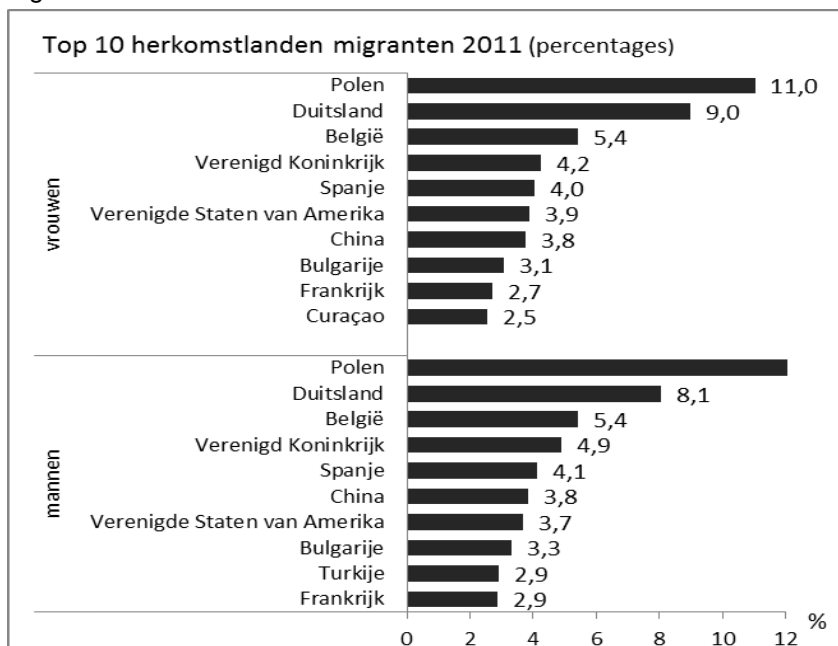
Herkomstlanden

Migratiecijfers worden veelal naar ‘herkomstland’ weergegeven. Hiermee wordt verwezen naar het land van waaruit de migrant naar Nederland is gekomen. Het herkomstland valt niet altijd samen met het geboorteland van de migrant: ongeveer 30 procent van de migranten is al eerder vanuit het geboorteland naar een ander land geëmigreerd. De helft van deze 30 procent behoort tot de ‘remigranten’: geboren Nederlanders die na een buitenlandse periode weer terugkeren naar Nederland.

Figuur 1

Figuur 2

Als we naar de herkomstlanden kijken valt ten eerste op dat er de afgelopen tien jaar veel is veranderd (figuur 1 en 2). Polen is een van de belangrijkste herkomstlanden geworden, terwijl het tien jaar geleden nog niet in de top 10 voorkwam. Dat migratiestromen zo veranderen, geeft aan dat het belangrijk is steeds recente cijfers te hanteren. Dat geldt zeker bij beleid dat gaat over huidige of recente migratie (toelatingsbeleid en nieuwkomersbeleid).

Ten tweede valt op dat er sprake is van een grote versnippering. Er is geen sprake van duidelijke 'migratiestromen', maar van een veelheid aan kleinere migratiestroompjes. De landen in de huidige top 10 verschillen bovendien sterk van elkaar qua regio, cultuur en welvaart.

Bijna geen enkel herkomstland levert meer dan een paar procent van de migranten. Alleen Polen is op dit moment een relatief groot herkomstland, maar hierbij gaat het vaak om tijdelijke immigratie: bijna 60% van de Polen die in 2000 naar Nederland kwamen is binnen tien jaar weer vertrokken (CBS Webmagazine, 20 december 2010.)

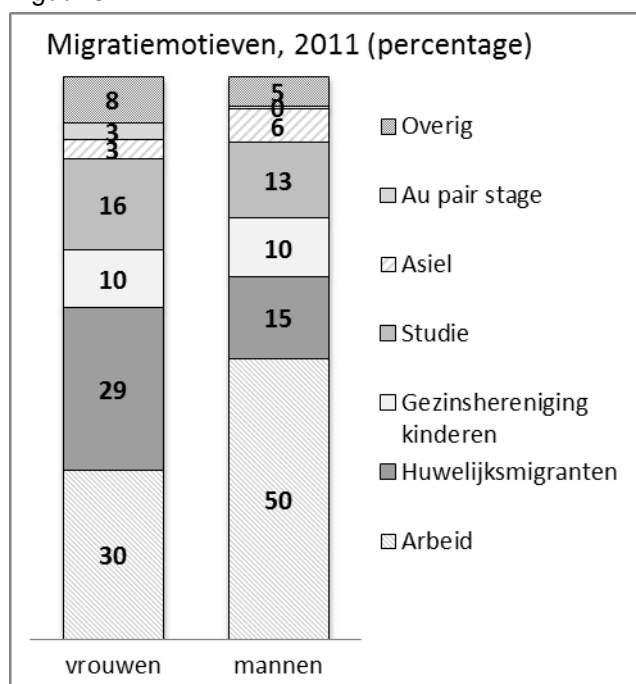
Het is aan te bevelen om er in het migratiebeleid en nieuwkomersbeleid rekening mee te houden dat de huidige immigranten afkomstig zijn uit een veelheid aan zeer verschillende landen, regio's en culturen. Het beleid kan niet worden afgestemd op een meerderheid van immigranten met een bepaalde herkomst.

Migratiemotief

Het migratiemotief is de officiële reden op grond waarvan immigranten in Nederland een verblijfsvergunning krijgen. In werkelijkheid kan het motief van een immigrant uit meerdere redenen bestaan: een studiemigrant komt bijvoorbeeld niet alleen voor studie maar ook voor de culturele uitwisseling, of een huwelijksmigrante wil met haar man een gezin stichten, maar hoopt in Nederland ook te kunnen gaan werken of studeren. Veel arbeids- en asielmigranten vestigen zich in een land waar al familie woont (Van Walsum, 2012).

Er is een aantal veel voorkomende migratiemotieven: gezinsmigratie (huwelijksmigratie of gezinshereniging van kinderen met hun ouders), arbeid, studie, asiel, en au pair/stage. Au pairs komen volgens het officiële toelatingsbeleid voor de 'culturele uitwisseling'; vanuit het perspectief van veel au pairs en hun gastgezinnen is het meer een vorm van arbeidsmigratie.

Figuur 3

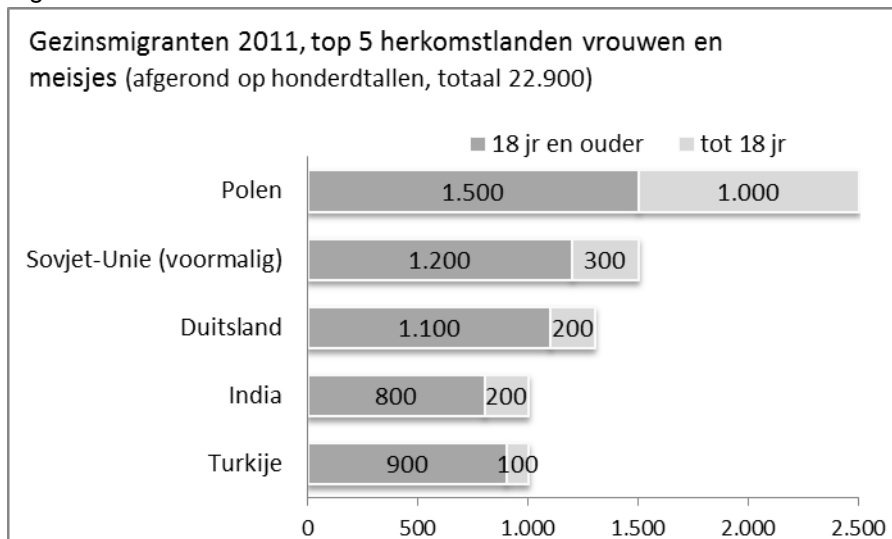

N.B.: Onder 'overige motieven' vallen motieven van niet economisch niet-actieven (zoals ouderen) en mensen die vanwege een medische behandeling naar Nederland komen.

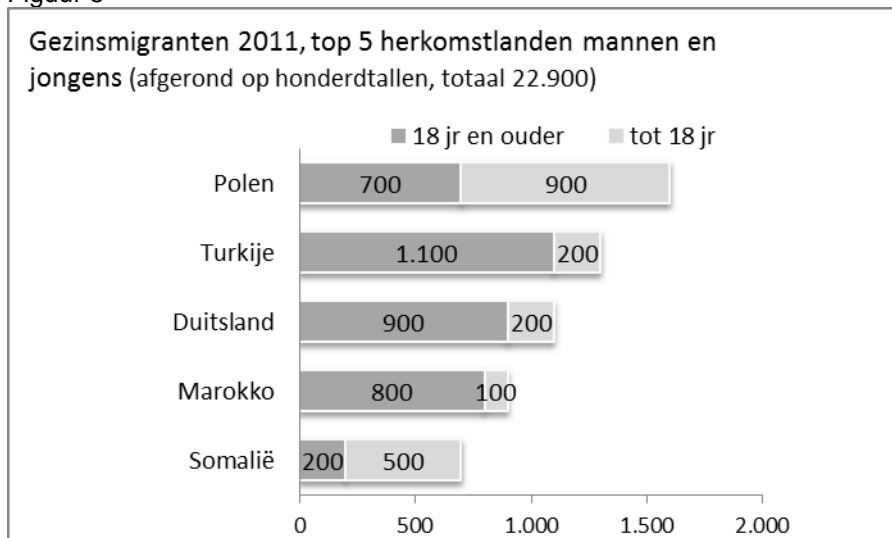
Bij de migratiemotieven zien we grote verschillen tussen mannen en vrouwen (figuur 3), veel groter dan bij de herkomstlanden. Arbeidsmigranten en in het bijzonder kennismigranten zijn vaker mannen, volwassen gezinsmigranten zijn vaker vrouwen. Dit laatste geldt overigens niet voor gezinsmigratie uit Turkije en Marokko: daarvandaan komen ongeveer evenveel mannelijke als vrouwelijke partners. Voor asiel worden bijna twee keer zoveel mannen als vrouwen toegelaten. Au pairs zijn bijna alleen vrouwen. Bij kinderen die in het kader van gezinsmigratie naar hun ouders komen is de meisjes/jongens-verhouding ongeveer 50/50. Ook bij studiemigratie zijn de verschillen tussen mannen en vrouwen niet groot.

Kijken we naar de herkomstlanden van vrouwelijke en mannelijke gezinsmigranten (figuur 4 en 5), dan zien we dat Polen bij beide op nummer 1 staat, maar dat de top 5 er verder verschillend uitziet. Uit de voormalige Sovjet-Unie komen opvallend veel vrouwen. Gezinsmigranten uit Duitsland, de voormalige Sovjet-Unie, Turkije en Marokko zijn vooral huwelijksmigranten (18 jaar en ouder). Uit Polen en Somalië komen ook veel kinderen in het kader van gezinsmigratie naar Nederland.

Figuur 4

Figuur 5

Bij arbeidsmigranten is Polen zowel bij mannen als vrouwen verreweg het grootste herkomstland, gevolgd door Duitsland en Bulgarije. Verder staan Hongarije en Spanje bij vrouwen in de top 5, en het Verenigd Koninkrijk en India bij mannen (figuur 6).

Figuur 6

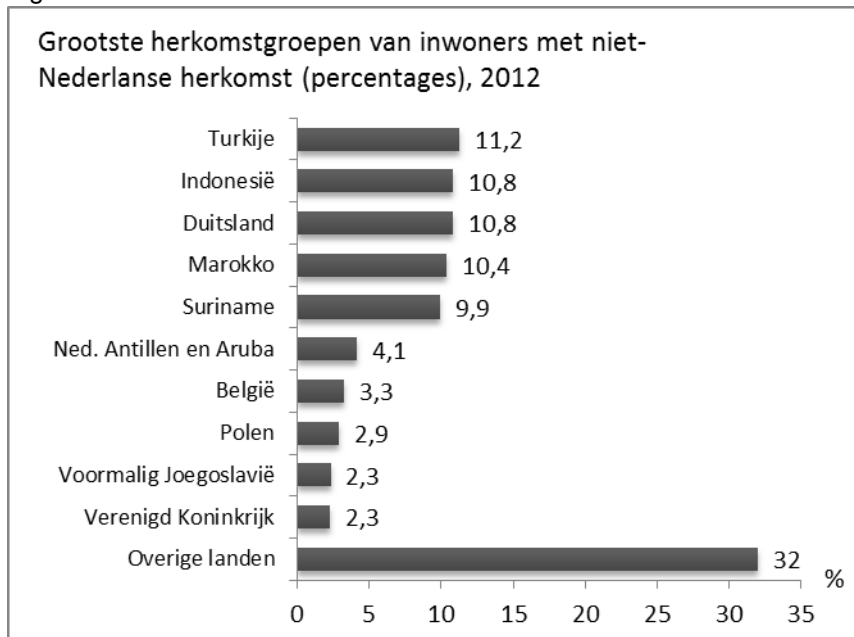

FEITEN EN CIJFERS BEVOLKINGSSAMENSTELLING

In het voorgaande ging het over de vraag wie tegenwoordig als migrant naar Nederland komt. Dat is van belang voor beleid rond toelating en inburgering van nieuwkomers.

Voor andere beleidsterreinen is het zinvol om te weten wat de achtergrond is van de etnische/culturele minderheden die nu in Nederland wonen. Deze informatie is bijvoorbeeld van belang voor inburgering van oudkomers (migranten die hier al langer wonen), maar ook voor het monitoren van de vraag of algemeen beleid alle groepen in de samenleving bereikt. Dit is immers de huidige inzet van de overheid op het gebied van integratie. Om te weten of bepaalde groepen zijn over- of ondervetegenwoordigd in de amateursport, in de bijstand, als startende ondernemer, op het vwo, in het vrijwilligerswerk etcetera, is statistische informatie nodig over de samenstelling van de bevolking. Blijken er belangrijke verschillen te zijn tussen de het percentage Marokkaanse Nederlanders in de bevolking en hun aandeel bij de startende ondernemers, dan kan het beleid, de uitvoering daarvan, of bijvoorbeeld de voorlichting worden aangepast om te zorgen dat iedere burger in Nederland in gelijke mate wordt bereikt door voorzieningen.

Figuur 7

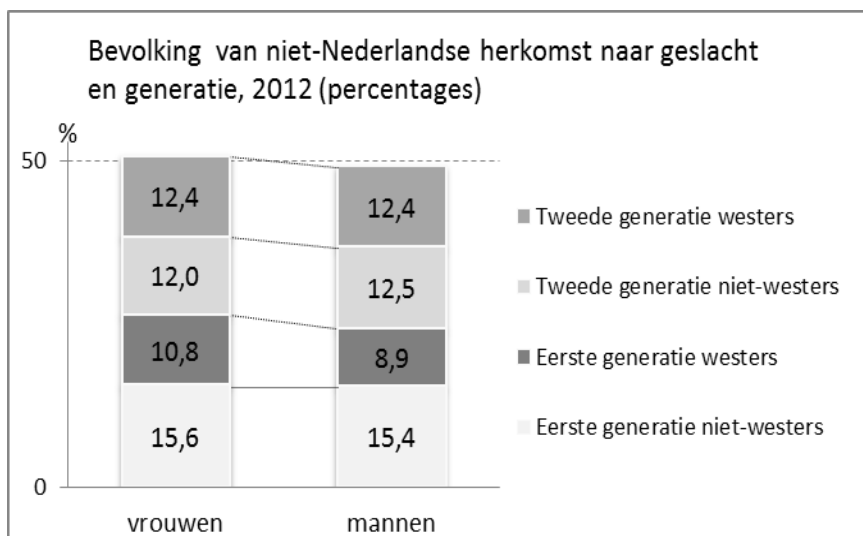
Toelichting: Herkomst van inwoners waarvan minstens een ouder in het buitenland is geboren (totaal 2,4 miljoen personen)

Anders dan bij de recente migratie, zien we dat hier wel enkele grotere landen van herkomst (van de betrokkene of haar/zijn ouders) eruit springen, namelijk Turkije, Indonesië, Duitsland, Marokko, en Suriname (figuur 7).

Het aandeel vrouwen onder de grotere herkomstgroepen wijkt overigens nauwelijks af van het aandeel mannen.

Van de 'niet-westerse allochtonen' behoort inmiddels 44% tot de tweede generatie. 56% van de 'westerse allochtonen' behoort tot de tweede generatie (figuur 8).

Figuur 8

Onderzoeken en cijfers over de positie van etnische minderheden zijn meestal toegespitst op Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse Nederlanders. Door migratie in het verleden zijn dit de vier grootste 'niet-westerse' groepen in de bevolking. Niettemin maken zij in totaal slechts 36% uit van alle burgers waarvan minstens een ouder in het buitenland is geboren. Dat veel onderzoek over deze groepen gaat versterkt de onjuiste beeldvorming dat een

meerderheid van de migranten daar vandaan komt. Het risico bestaat dat de positie van etnische minderheden uit andere landen te weinig aandacht krijgt.

In 2011 zijn drie SCP-publicaties uitgekomen gebaseerd op het 'Sing '09' onderzoek (Survey integratie nieuwe groepen 2009). Deze publicaties gaan respectievelijk over Chinese Nederlanders, Poolse migrantenⁱⁱ, en vluchtelingengroepen uit Afghanistan, Irak, Iran en Somalië.

Het is aan te bevelen om bij het monitoren van het bereik van beleid niet alleen te kijken naar Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse/Arubaanse Nederlanders; bijna tweederde van de migrantengroepen blijft anders buiten beeld.

WELKE UITSPLITSINGEN ZIJN RELEVANT?

Gender

Cijfers over maatschappelijke participatie, arbeid of onderwijs worden vaak naar geslacht of naar etnische achtergrond weergegeven. Voor beleidsinformatie zijn intersectionele cijfers relevanter: cijfers waarbij etnische achtergrond en gender worden gecombineerd. De maatschappelijke positie van Marokkaans-Nederlandse vrouwen is op veel terreinen bijvoorbeeld anders dan die van Marokkaans-Nederlandse mannen, en ook anders dan die van autochtone vrouwen.

Gender speelt een grote rol bij migratie en integratie. Enkele voorbeelden:

- Vrouwen kunnen een land van herkomst willen verlaten (mede) in verband met specifieke problemen die zij als vrouw ondervinden op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, in gezin en familie, qua lichamelijke integriteit, veiligheid, of politieke participatie.
- De mogelijkheden om een land te verlaten kunnen voor mannen en vrouwen verschillen, bijvoorbeeld omdat de reis geld kost, of omdat vrouwen meer gebonden zijn door gezinsverantwoordelijkheden.
- Legale arbeidsmigratie kan voor vrouwen lastiger te realiseren zijn in verband met een lagere opleiding, minder formele werkervaring, of opleiding/ervaring in een beroep dat minder snel recht geeft op legale arbeidsmigratie.
- Vrouwen in Nederland kunnen vanwege een gemiddeld lager inkomen minder vaak voldoen aan de inkomenseisen om een partner naar Nederland te laten komen in het kader van huwelijksmigratie.
- Vrouwen uit het buitenland kunnen lastiger voldoen aan inburgeringseisen omdat zij minder vooropleiding hebben.
- De integratie in Nederland kan voor vrouwen lastiger zijn gezien de zwakkere positie van vrouwen op Nederlandse arbeidsmarkt.
- Vrouwelijke huwelijksmigranten krijgen bij hun integratie te maken met specifieke vooroordelen over 'importbruiden', waardoor zij vaak minder worden gestimuleerd in de richting van de arbeidsmarkt.

Gender mainstreaming houdt in dat met genderverschillen rekening wordt gehouden in het reguliere beleid, om te zorgen dat

1. het reguliere beleid niet onbedoeld meer wordt toegesneden op de positie van mannen (of juist vrouwen), waardoor het beleid minder effectief zou kunnen zijn en/of indirecte discriminatie met zich mee zou kunnen brengen
2. het reguliere beleid een bijdrage kan leveren aan het behalen van de emancipatiedoelstellingen van de overheid.

Om te weten welke groepen zijn onder- of oververtegenwoordigd in bepaalde situaties (zowel in het toelatingsbeleid als in het integratiebeleid), zijn intersectionele gegevens nodig waarbij gender en etniciteit worden gecombineerd. Daardoor kan duidelijk worden of het beleid alle groepen in gelijke mate bereikt, of dat het wellicht indirect discriminerend werkt voor vrouwen met verschillende achtergronden.

Westerse en niet-westerse minderheden

Het CBS deelt 'allochtonen' in in twee hoofdgroepen: westers en niet-westers. Deze indeling suggereert dat het voor de maatschappelijke positie van migranten verschil maakt of de betrokkene

een westerse culturele achtergrond heeft. En inderdaad: op vrijwel alle terreinen blijkt dat de maatschappelijke positie van autochtonen gemiddeld het best is, en die van niet-westerse minderheden het slechtst. Het bewijs bijt echter zichzelf in de staart. De indeling in westers en niet-westers is namelijk niet enkel gebaseerd op culturele of geografische kenmerken. Wie in Europa is geboren telt als westers, behalve mensen uit Turkije (ook uit het Europese deel). Japan en Indonesië tellen in de statistiek als westers, hoewel dit cultureel en geografisch oosterse landen zijn.

“Als een groep in sociaaleconomisch of cultureel opzicht sterk op de Nederlandse bevolking lijkt, wordt deze groep tot de westerse allochtonen gerekend,” zo legde het CBS de invoering van dit begrip uitⁱⁱⁱ (Keij 2000). Uitgaand van deze indeling is het onvermijdelijk dat de ‘westerse’ groepen in bijvoorbeeld sociaaleconomische cijfers meer lijken op de autochtonen: de sociaaleconomisch sterke landen worden om te beginnen al als westers gedefinieerd, ongeacht hun culturele of geografische kenmerken (de indeling dateert overigens van voordat mondiale economische veranderingen optraden, met opkomende economieën zoals Brazilië en China.)

De indeling in westerse en niet-westerse herkomst suggereert dat culturele verschillen aan de basis liggen van verschillen in sociaaleconomisch succes in Nederland. Sociaaleconomisch sterkere landen worden echter, ongeacht cultuur, als westers ingedeeld. Dat vertekent het beeld^{iv}.

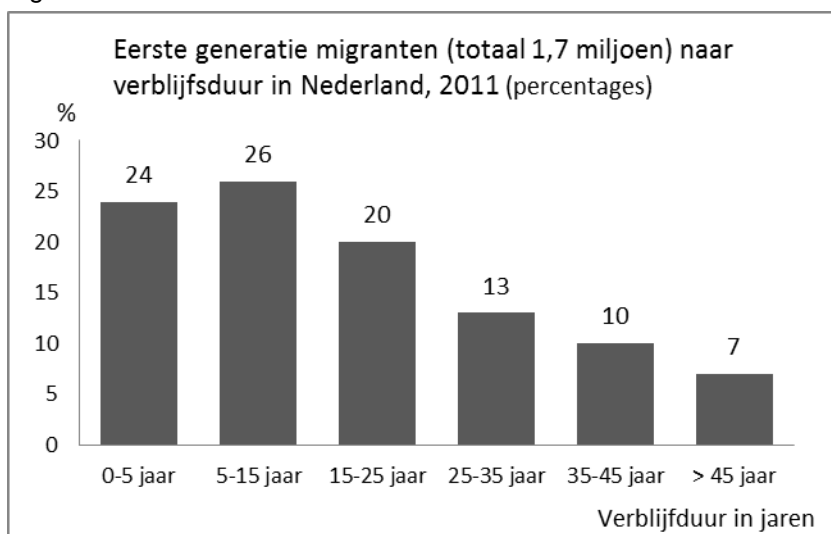
Anderzijds zou het voor effectief beleid ook een gemis zijn als alle migranten, van Bulgaarse aspergesteker tot Egyptische hoogleraar, op een hoop zouden worden gegooid. Het kan voor beleid goed zijn om te weten welke maatschappelijke verschillen zich voordoen bij welke groepen. Een andere indeling dan westers/niet-westers is daarbij denkbaar, bijvoorbeeld een indeling naar opleidingsniveau of (breder) sociaaleconomische status^v.

Een indeling naar opleidingsniveau kan verhelderen in hoeverre de situatie van migranten (qua arbeidsparticipatie, gezondheidstoestand, woonsituatie, inkomen etc.) verschilt van die van autochtonen met een gelijk opleidingsniveau. Nu blijft vaak buiten beeld in hoeverre problemen samenhangen met cultuurverschillen en migratieachtergrond, en in hoeverre met opleiding. Als verschillen hoofdzakelijk worden veroorzaakt door een laag opleidingsniveau, is regulier beleid gericht op laagopgeleiden een passende oplossing.

Immigratie-cohorten

Ongeveer de helft van de eerste generatie migranten is minder dan 15 jaar in Nederland (figuur 9).

Figuur 9

“Er is een constante instroom van eerste generatie migranten,” wordt er in het maatschappelijk debat wel eens gezegd, waaraan het beeld wordt gekoppeld dat deze instroom steeds hetzelfde patroon zal volgen. Huwelijksmigrantes uit Marokko nu worden op een lijn gesteld met huwelijksmigrantes uit Marokko veertig jaar geleden. Arbeidsmigranten uit Oost Europa nu worden

gelijk gesteld met de 'gastarbeiders' uit Turkije en Marokko in de jaren '60. De beeldvorming over migranten lijkt kortom soms gebaseerd op de migratie van tientallen jaren geleden. De vraag is in hoeverre dat klopt.

Het is goed om van ervaringen uit het verleden te leren, en elke nieuwe migrant maakt een proces van taalverwerving en integratie door. Het is echter niet zo dat de ervaringen van een generatie geleden per se ook nu geldig zijn. De ontwikkeling naar een geëmancipeerder leefpatroon en een hoger opleidingsniveau voltrekt zich niet alleen in Nederland, maar ook in veel landen van herkomst. Een vrouw van 24 jaar die in 2013 uit Turkije naar Nederland komt voor gezinsvorming, is een eerste generatie migrant. Maar zij is niet van *dezelfde* eerste generatie als haar schoonmoeder die in 1980 naar Nederland kwam.

Het zou voor beleid informatief zijn om in statistiek en ander onderzoek niet alleen onderscheid te maken tussen eerste en tweede generatie migranten, maar ook een indeling te maken in cohorten, gebaseerd op jaar van aankomst in Nederland. Dit zou verschuivingen aan het licht kunnen brengen die om nieuw beleid vragen.

OVERZICHT: WELKE INFORMATIE IS RELEVANT BIJ WELK BELEIDSTERREIN?		
Beleidssterrein	Relevante cijfers	Welke uitsplitsing van de cijfers kan relevant zijn voor gender mainstreaming van het beleid?
Migratiebeleid	migratiecijfers naar land van herkomst en migratiemotief	migratiemotief gekoppeld aan gender
Vreemdelingenbeleid	aangevraagde en verleende vergunningen (asiel en regulier), naar land van herkomst en migratiemotief	migratiemotief gekoppeld aan gender
Inburgeringsbeleid nieuwkomers	migratiecijfers afgelopen paar jaar, naar land van herkomst, migratiemotief en opleidingsniveau	opleidingsniveau en (arbeid/onderwijs)participatie naar gender
Inburgeringsbeleid oudkomers	eerste generatie migranten, uitgesplitst naar aankomstcohort en opleidingsniveau	opleidingsniveau en (arbeid/onderwijs)participatie naar gender
Regulier beleid dat burgers in gelijke mate wil bereiken	samenstelling van de bevolking, toegespitst op het beleidsthema (bijvoorbeeld ouderen, jongeren, amateursporters, werknemers in de zorg, etc.), eerste en tweede generatie migranten naar land van herkomst en bij eerste generatie ook aankomstcohort, vergeleken met autochtonen. Indien aanwijzingen bestaan dat verschil in opleidingsniveau een rol speelt, ook dit erbij betrekken.	m/v-verhouding binnen de groepen in kwestie
Antidiscriminatiebeleid	samenstelling van de bevolking, toegespitst op het beleidsthema (bijvoorbeeld kansen op de arbeidsmarkt), eerste, tweede, en derde generatie migranten naar land van herkomst, vergeleken met autochtonen	m/v-verhouding binnen de groepen in kwestie

BRONNEN

- CBS StatLine (cijfers/grafieken).
- CBS Webmagazine 20 december 2010. *Ruim de helft van de Poolse immigranten vertrekt weer uit Nederland.*
- Dagevos, J. e.a. (2011). *Poolse migranten, de positie van Polen die vanaf 2004 in Nederland zijn komen wonen.* Den Haag: SCP.
- Dourleijn, E, Muller, P., Dagevos, J., Vogels, R., van Doorn, M., Permentier, M., e.a. (2011). *Vluchtelingengroepen in Nederland, over de integratie van Afghaanse, Iraakse, Iraanse en Somalische migranten.* Den Haag: SCP.
- Gijsberts, M., Huijnk, W., Vogels, R. e.a. (2011). *Chinese Nederlanders, van horeca naar hogeschool.* Den Haag: SCP.
- Ham, Marcel en Meer, Jelle van der (2012). *De etnische bril.* Den Haag: NIDI.
- Keij, I. (2000). *Hoe doet het CBS dat nou? Standaarddefinitie allochtonen.* In CBS Index no. 10, november/december 2000.
- Leerkes, A.S. (2012). *Vanaf nu 'eerste generatie autochtonen'?* In DEMOS, bulletin over bevolking en samenleving, jaargang 28, nummer 7, juli/augustus 2012. Den Haag: NIDI.
- Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. *Brief in reactie op het advies van de RMO.* TK 32824 nr. 8.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. *Memorie van Toelichting bij de vaststelling van de begrotingsstaat 2012.* TK 33000 VII nr. 2.
- RMO (Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling) (2012). *Tussen afkomst en toekomst, etnische categorisering door de overheid.* Den Haag: RMO.
- Walsum, S.K. van (2012). *Intimate Strangers, inaugural lecture als Professor of Migration Law and Family Ties.* Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid.

ⁱ Het RMO-advies richt zich uitdrukkelijk alleen tot de overheid. Het gebruik van etnische indelingen door bijvoorbeeld burgers, politici, media en wetenschappers valt hier buiten. Het ter beschikking stellen van cijfers door de overheid aan wetenschappers valt wel binnen het advies.

ⁱⁱ Aanduiding van de groepen overgenomen van het SCP.

ⁱⁱⁱ Wat betreft mensen die in Indonesië zijn geboren, is ook een argument dat velen van hen van Nederlandse herkomst zijn.

^{iv} Ondanks de vraagtekens bij deze indeling, is soms ook in deze factsheet de indeling westers/niet-westers gebruikt. Dit is onvermijdelijk, omdat sommige cijfers alleen op die manier beschikbaar zijn.

^v Dergelijke indelingen zijn wel minder simpel te realiseren dan een indeling die uitsluitend kijkt naar het geboorteland van betrokkene of haar/zijn ouders.